

Valtiovarainministeri Petteri Orpo

Budjetin lähetekeskustelu 20.9.2017

Julkaisuvapaa 20.9.2017 klo 10.00

Puhuttaessa muutokset mahdollisia

***

Arvoisa puhemies

Olemme aloittamassa jokasyksyistä budjettiurakkaa selvästi viime- ja toissavuotista toiveikkaammissa tunnelmissa. Tänä vuonna on ensimmäistä kertaa yhdeksään vuoteen nähty laaja-alaista talouskasvua, joka ei nojaa pelkästään rakentamiseen ja kotimaiseen kulutukseen. Monilla aloilla menee hyvin. Teollisuuden kiinteitä investointeja tulee aiempaa enemmän, ja se tarkoittaa vahvempaa tuotantokykyä tulevaisuudessa.

Kokonaistuotanto on odotettua voimakkaammassa kasvussa. Tänä vuonna talouskasvu nousee 2,9 prosenttiin, ensi vuonna taloutemme kasvaa 2,1 prosentin verran. Työllisyys on kehittymässä myönteiseen suuntaan, ja ennusteen mukaan työllisyysaste nousee ensi vuonna yli 70 prosentin.

Kustannuskilpailukyvyssä olemme ottaneet kilpailijamaita kiinni. Se näkyy aivan konkreettisesti viennin kasvuna. Pystymme nyt voittamaan markkinaosuuksia, vuosia jatkuneen alisuorittamisen jälkeen. Suomi on vihdoinkin päässyt mukaan maailmantalouden imuun. Maailmalta tulee nyt vetoapua, mutta tämän kehityksen eteen on tehty töitä hartiavoimin kotimaassakin.

Suomi osoitti toissa viikolla olevansa houkutteleva toimintaympäristö yhdelle Euroopan suurimmista pankeista, kun Nordea päätti siirtää pääkonttorinsa Suomeen. Ratkaisu kertoo, että Suomi yhdessä muiden EU-jäsenmaiden kanssa on tehnyt oikeita päätöksiä perustaessaan pankkiunionin. Se myös osaltaan kertoo, että olemme tehneet pitkäjänteistä talous- ja veropolitiikkaa, mikä on keskeistä ennustettavuuden kannalta.

Talous- ja rahaliittoa koskevassa uudistustyössä Suomelle keskeistä on, että pankkiunionin ja pääomamarkkinaunionin tiekartat viedään loppuun. Tarvitsemme aidon rahoitusalan sisämarkkinan ja sille yhteiset säännöt, valvonnan ja kriisiratkaisumenetelmän. Talous- ja rahaliiton uudistamisesta käytävä keskustelu tulee kiihtymään entisestään Saksan vaalien jälkeen. Suomen hallitus ottaa EMU:n kehittämiseen tarkemmin kantaa lähiviikkojen aikana.

Arvoisa puhemies

Reilut kaksi vuotta sitten hallitusneuvotteluissa sovimme askelmerkit, joilla pystymme kuromaamme umpeen kestävyysvajeen ja lopettamaan velaksi elämisen. Se on tarkoittanut tiukkaa menokuria, kehyyksestä kiinni pitämistä ja toimia kustannuskilpailukyvyyn vahvistamiseksi.

Velkaantumisen saaminen kuriin on ollut keskeisimpiä tavoitteita, jonka puolesta on määrätietoisesti tehty työtä. Reilut kaksi vuotta sitten sovitulla neljän miljardin säästöuralla on onnistuttu pysymään. Budjetin alijäämä kutistuu ja velkaantuminen vähenee ensi vuonna yli kaksi miljardia euroa. Se on tarkoittanut säästöjä ja ikävienkin päätösten toteuttamista. Se on tarkoittanut kaikkien näiden ratkaisujen takana seisomista tässä salissa joka viikko, ja sekin kuuluu asiaan.

Arvoisa puhemies

Hallitusohjelman veropolitiikan linja, jota olemme toteuttaneet, on työn linja. Vuoden 2016 budjetissa työn verotusta kevennettiin pieni- ja keskituloisia painottaen 450 miljoonalla eurolla. Vuoden 2017 budjetissa työn verotus keveni 590 miljoonalla eurolla kilpailukykysovimuksen sekä hallituksen päättämien veronkevennysten johdosta. Linja jatkuu vuoden 2018 budjetissa, kun työn

verotusta kevennetään työtulovähennystä korottamalla ja ansiotuloveroasteikkoa muuttamalla yhteensä 270 miljoonalla eurolla.

Esimerkiksi kilpailukyky sopimuksen muodostamista haasteista huolimatta olemme onnistuneet pitämään kiinni siitä, että kenenkään työn verotus ei kiristy.

Myös kokonaisveroaste on onnistuttu kääntämään vihdoin laskuun. Tämä on omiaan edistämään taloudellista toimeliaisuutta yhteiskunnassa ja auttaa osaltaan saavuttamaan erityisesti kilpailukykyyn ja työllisyyteen liittyviä tavoitteita, joissa olemme edelleen kilpailijamaita jäljessä. Esimerkiksi Ruotsia on tavoiteltu, ja vastuullisella linjalla jatkaen pystymme edelleen vahvistamaan tätä kehitystä.

Muutamissa yhteyksissä on kuultu arvostelua siitä, että veronkiristykset olisivat jotenkin poissa hallituksen työkalupakista. Tähän tekisi mieli vastata, että niin ovat, ja hyvä niin. Mutta todellisuus on tässäkin vähemmän dramaattinen. Työtä tekevien suomalaisten verotus on Suomessa edelleen kireää moneen Länsi-Euroopan maahan verrattuna. Verotuksen painopistettä siirretään tälläkin kertaa työn verotuksesta haittojen ja kulutuksen verotukseen.

Verotuksen ja erityisesti työn verotuksen keventäminen on hyvää työllisyyspolitiikkaa. Se on toisaalta myös tekoja ihmisten oman päätösvalan kasvattamisen puolesta. On virheellistä sanoa, että veronkevennyksiä annettaisiin, ikään kuin kyse olisi alun perin valtion rahoista.

Sanoin aiemmin ja sanon nyt uudemman kerran: Ne ovat ihmisten rahoja. Ja me halumme ottaa niitä mahdollisimman vähän. Jotta jokaisella olisi mahdollisuus pärjätä ja tulla toimeen omalla työllään. Jotta työnteko olisi aina kannattavaa. Jokainen on itse paras päättämään, miten käyttää rehellisesti ansaitsemansa rahat.

Työn verotuksen keventäminen on yksi osa laajaa toimenpiteiden kokonaisuutta, jolla on pyritty kohtuullisin tuloksin saamaan ihmisiä pois työttömyydestä. Työttömyys on vähenemässä ja yli 20 000 pitkäaikaistyötöntä on päässyt töihin viime vuoteen verrattuna. Työllisyyden vahvistaminen on parasta lääkettä köyhyyden, eriarvoisuuden ja osattomuuden vähentämiseksi. Suurin eriarvoisuuden kuilu on työn ja työttömyyden välissä. Sen kuilun yli me olemme tehneet nyt siltaa kolmatta vuotta.

Työn riippumattomuus paikasta ja ajankohdasta tulee lisääntymään digitalisaation myötä. Myös omistaminen, yrittäminen ja muu hyvinvointia kerryttävä toiminta kohtaavat vastaavanlaiset muutostrendit.

Tarvitsemme siis verotuksen kokonaisuutta ja sen kehitystä tarkastelevan tiekartan, jossa verojärjestelmän kehittämistarpeet ja välttämättömät muutokset pystytään tunnistamaan tulevaisuuden kehityskulkujen valossa. Tämä työ on budjettiriihen yhteydessä päätetty käynnistää.

Arvoisa puhemies

Tämä hallitus tekee vastuullista talouspolitiikkaa. Olemme pitäneet kehiksestä kiinni. Vielä kesällä monien poliitikkojen puheet nostattivat aitoa huolta jakovaarasta. Merkkejä oli ilmassa, että ennustettua väkevempien kasvulukujen nostattama suhdannepöly sumentaa silmiä. Mutta vastuullinen linja pidettiin. Ei noususuhdanteessa ole tarvetta eikä syytä elvyttävään finanssipolitiikkaan.

Päinvastoin, pieni liikkumavara pitää käyttää tulevaisuuspanostuksiin, tukemaan työllisyyttä, osaamista ja koulutusta. Ja samalla velkaantumisen vähentämiseen ja seuraavaan laskusuhdanteeseen varautumiseen. Sellainenkin on ennen pitkää edessä.

Haluan vielä tässä yhteydessä toistaa sen, että mitään jakovaraa ei ole olemassa. Otamme edelleen ensi vuonna kolme miljardia uutta velkaa.

Vaikka raamit ovat tiukat, on niiden sisällä tehty valintoja. Olemme pystyneet vastaamaan kasvaneisiin tarpeisiin turvallisuuden eri osa-alueilla. Lisärahat poliisille, supolle ja rajalle kertovat, että hallitus haluaa pitää huolta yhteiskunnan ydintehtävien kunnollisesta hoitamisesta myös aiempaa haastavammassa turvallisuusympäristössä. Näistä lisäyksistä sovimme hallituksen kesken jo keväällä julkisen talouden suunnitelman yhteydessä.

Arvoisa puhemies

Tulevaisuudessa menestyvät osaajat. Siksi väestön osaamisesta huolehtiminen on hyvää kasvu-, hyvinvointi- ja tulonjakopolitiikkaa.

Kutsuin viime viikolla Suomen johtavat talousasiantuntijat koolle pohtimaan ratkaisuja Suomen tulevaisuuteen. Kaikissa ratkaisuissa toistuivat koulutuksen ja osaamisen merkitys. Tämä hallitus uudistaa koko koulutusjärjestelmän varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen opetusministerimme johdolla. Julkisen talouden liikkumavara suunnataan erityisesti osaamisen ja koulutuksen vahvistamiseen.

Esimerkkinä mainitsen ammattikorkeakouluissa tehtävän vaikuttavan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan yhdessä paikallisen elinkeinoelämän kanssa. Ammattikorkeakoulujen ansiosta erityisesti pk-yrityksillä on mahdollisuus ottaa käyttöön uutta tutkimuspohjaista tietoa ja luoda siitä omia sovelluksia. Ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan tukemiseen varattiin 5 miljoonan euron määräraha. Samoin tutkimuksen puolelta Suomen Akatemia sai uusia määrärahoja 25 miljoonaa euroa, ja Innovaatorahoituskeskus Tekesille ohjattiin 35 miljoonaa euroa rahoitusta.

Peruskoulun tasa-arvon tukemisen rahoitusta lisätään 25 miljoonalla eurolla. Haastavissa olosuhteissa toimivien koulujen tuki kaksinkertaistetaan. Tämä on tärkeää, sillä jokaisen perheen on voitava luottaa siihen, että kodin lähikoulu on asuinalueesta tai – paikasta riippumatta hyvä koulu omalle lapselle. Lisäksi tuella ehkäistään alueellisten erojen syntymistä.

Luonnontieteiden ja matematiikan opiskelu ja oppimistulokset ovat olleet laskussa kymmenen vuotta. Ei riitä pitkän matematiikan lukijoita täyttämään aloituspaikat, joihin sitä edellytetään. Tämä hallitus puuttuu asiaan. Luonnontieteiden ja matematiikan palkittu ja kansainvälisesti arvostettu Luma Suomi -ohjelma muuttui valtakunnalliseksi tämän vuoden alusta, ja nyt esitämme oppimisen edistämiseen tarkoitettujen määrärahojen kaksinkertaistamista.

Tässä joitakin esimerkkejä toimista, joita hallitus on tehnyt osaamistason kohentamiseksi.

Olen tyytyväinen myös siihen että tässä talousarvioissa eri ministeriöt tuovat ensimmäistä kertaa esille oman panoksensa meille kaikille tärkeiden kestävän kehityksen agenda 2030 tavoitteiden edistämiseen. Tämä on hyvä alku, ja ensi vuonna menemme vielä pidemmälle. Edistämme talousarviolla myös luonnonvarojen kestävää käyttöä. Lisäämme esimerkiksi Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman Metson rahoitusta kymmenellä miljoonalla ja panostamme vaeltavien ja uhanalaisten kalakantojen elvyttämiseen sekä vesistöjen kunnostustöihin 1,7 miljoonan euroa lisää.

Arvoisa puhemies

Kaikesta myönteisestä ja tervetulleesta kehityksestä sekä tulevaisuuteen suuntaavista uusista avauksista huolimatta haluan muistuttaa, että perustavanlaatuiset talouden ongelmat ovat edelleen olemassa.

Olen varma, että kohta alkavassa keskustelussa kuullaan vaatimuksia menokurin löysäämisestä ja finanssipolitiikan linjan kääntämisestä hyvien aikojen asentoon. Elämme nyt noususuhdanteessa, mutta nimenomaan siitä syystä löysäämisvaatimukset kannattaa unohtaa. Suomen talouden monet

ongelmat ovat edelleen ratkaisematta. Pitkään odotetun kasvun nostattaman suhdannepölyn ei saa antaa peittää niitä.

Mitä Suomen talouden ongelmat sitten ovat? Elämme nousukaudesta huolimatta edelleen raskaasti velaksi, ja valtionvelkamme kasvaa ensi vuonna yli 110 miljardiin euroon. Väestön ikääntyminen nostaa hoivakuluja, ja työmarkkinamme ovat liian jäykät. Mutta ehdottomasti suurin ongelma on työttömyys.

Aivan liian moni suomalainen on edelleen vailla työtä. Vaikka kehitys on nyt hyvää, emme ole pääsemässä tavoiteltuun 72 prosentin työllisyysasteeseen tällä hallituskaudella. Tuokin taso on vielä kaukana pohjoismaisesta tasosta. Tavoitteen tulisi olla pikemminkin 75 prosentissa tai vielä mieluummin yli sen.

Kaikki täällä ovat kuulleet lukemattomia kertoja, miten meidän suurin ongelmamme on liian matala työllisyysaste. Mutta mitäs jos sanoisin, että ei minua oikeastaan kiinnosta niinkään työllisyysaste. Se on yksi tunnusluku muiden joukossa, vaikkakin toki tärkeä. Vielä enemmän kuin Suomen talouden ongelma, liian matala työllisyysaste on ihmisen ongelma.

Se, että ihminen pääsee töihin, on tärkeämpää kuin se, mitä jokin tunnusluku näyttää.

Arvoisa puhemies

Minä iloitsen jokaisesta suomalaisesta, joka pääsee työttömyyden kurimuksesta kiinni oman elannon tienämiseen. Samalla tunnen murhetta heistä, jotka eivät ole sinnikkäästä yrittämisestä huolimattakaan siinä onnistuneet. Jokainen päivä ilman työtä on pois ennen muuta työttömältä ihmiseltä itseltään.

On tullut normaaliksi ajatella, että ei minun kannata eikä tarvitse mitään yrittääkään. Ei mikään kuitenkaan onnistu. Ei minua kuitenkaan tarvita, eikä minusta kuitenkaan ole.

Ei Suomi kaadu mihinkään kansantalouden tunnuslukuun. Suomi kaatuu yksittäisten ihmisten ja perheiden luopumiseen toivosta ja uskosta parempaan. Tässä salissa pitää jokaiselle olla aivan selvää, että se ei voi olla oikein. Siksi työtä työn puolesta pitää jatkaa.

Pitää jatkaa uudistusten tekemistä, jotta uusia työpaikkoja syntyisi. Ja jotta työn teettäminen ja vastaanottaminen tulisivat entistä kannattavammiksi. Työmarkkinoiden toimintaa on tehostettava, jotta avoimet työpaikat täyttyisivät joutuisasti ja ihmiset pääsisivät ilman vaikeuksia työhön kiinni.

Olemme tehneet jo laajan joukon uudistuksia, joiden tavoitteena on madaltaa työhön pääsyn kynnyksiä ja auttaa ihmisiä työhön. Siksi näitä uudistuksia on jatkettava. Tulokset näkyvät jo. Esimerkiksi pitkäaikaistyöttömiä on yli 20.000 vähemmän kuin vuosi sitten. Nuorisotyöttömyyttä torjutaan lisäämällä 1000 koulutuspaikkaa ammatilliseen koulutukseen. Palkkatuen tarjontaa alle 30-vuotiaille lisätään ja nuorten tarvitsemat tukipalvelut kootaan Ohjaamoihin, jotka vakinaistetaan. Tässä vain joitakin esimerkkejä.

Arvoisa puhemies

Työllisyyttä edistävästä uudistuksista haluan tässä yhteydessä erityisesti kiinnittää huomiota varhaiskasvatusmaksujen alentamiseen. Tämänkin ratkaisun myötä työnteon kannattavuus vahvistuu. Samalla lapsiperheiden taloudellinen tilanne ja ostovoima kohenevat. Noin 6700 perhettä pääsee maksuttoman varhaiskasvatuksen piiriin.

Maksuttoman varhaiskasvatuksen tulo rajoja nostetaan kaikille perheille. Lisäksi toisen lapsen sisaralennus nousee 50 prosenttiin. Olennaista on, että kenenkään maksut eivät nouse.

Keskituloinen kahden lapsen perhe säästää maksualennusten ansiosta vuodessa noin 1200 euroa.

Kohta varmaan kuullaan kritiikkiä määräaikaisen lapsivähennyksen poistumisesta. Sama keskituloinen kahden lapsen perhe menettää lapsivähennyksen poistumisen takia 200 euroa vuodessa. Nämä kun netotetaan keskenään, perhe jää 1000 euroa plussalle. Arvaan, että perhe on ihan tyytyväinen lopputulokseen kokonaisuutena.

Alle keskituloinen kahden lapsen perhe säästää vuodessa yli 1500 euroa. Maksut laskevat 137 euroa kuussa. Suurimmat alennukset ovat jopa 2800 euroa vuodessa. Varhaiskasvatusmaksuja voi hyvällä syyllä kutsua työllistymisveroksi. Nyt tätä veroa kevennetään reilulla kädellä. Olen iloinen ja ylpeä siitä, että tällaisesta parannuksesta on pystytty yhdessä sopimaan.

Entistä useampi lapsi saa mahdollisuuden varhaiskasvatukseen. Se on mahdollisuuksien tasa-arvon edistämistä ehkä kaikkein tehokkaimmillaan. Opintien alkutaival on kaikkein ratkaisevin oppimisvaikeuksiin ja syrjäytymiseen puuttumisen kannalta. Vaikutukset näkyvät pitkälle aikuisuuteen.

Arvoisa puhemies

Lasten ja perheiden asioista vielä toinen erittäin tärkeä huomio. Hallitus päätti käynnistää perhevapaa-uudistuksen valmistelun budjettiriihessä. Tätä on odotettu kauan. Suomi tarvitsee uudistuksen, joka asettaa lapsen edun etusijalle ja joka tukee perheiden hyvinvointia ja valinnanvapautta sekä tasa-arvoa ja työllisyyttä. On tärkeää, että uudella mallilla on todennettava vaikutus työllisyyteen ja työnteon kannustavuuteen.

Uudistusta ei pidä lähestyä reunaehtoja luetellen vaan uusia ideoita pöytään tuoden – suomalaisten perheiden parhaaksi. Alhaiset syntyvyyslukumme ovat antaneet jo varoitusmerkin siitä, että perheen perustaminen, työnteke ja uralla eteneminen eivät saisi asettua vastakkain.

Tämä on uudistus perheiden hyväksi mutta myös merkittävä työllisyystoimi, joka auttaa Suomea pääsemään naisten työllisyydessä lähemmäs Pohjoismaita. Naisten menetetyt vuodet työuralla aiheuttavat palkkaepätasa-arvoa ja heijastuvat koko elämänkaareen. Liian moni nainen joutuu työuransa jälkeen köyhyyteen, kun eläkettä ei ole pystynyt riittävästi kartuttamaan työelämässä.

Arvoisa puhemies

Kuten alussa totesin, tunnelmat tätä budjettia käsiteltäessä ovat selvästi aiempia vuosia toiveikkaammat. Tästä ilmapiirin ja näkymien muutoksesta on syytä iloita, mutta samalla pitää mielessä, että kilometrejä tiellä kohti tasapainoa on vielä rutkasti edessä. Toivon ja uskon, että alkava keskustelu käydään rakentavassa, vastuullisessa ja toinen toistamme kunnioittavassa hengessä.